

ZIŅOJUMS “DIALOGI PAR EIROPAS NĀKOTNI”

A. APKOPOJUMS

Latvijā organizēti iedzīvotāju dialogi par Eiropas nākotni norāda, ka Latvijas iedzīvotāji augsti vērtē tās iespējas, kuras šobrīd piedāvā atrašanās Eiropas Savienībā (turpmāk tekstā - ES), kā arī uzskata, ka šīs ES pilsoņu brīvības ir nākotnē vēl vairāk jāstiprina un jāpadziļina.

Galvenās bažas, kas tika paustas konsultāciju laikā: bailes par to, ka ES varētu izjukt populisma un/vai sabiedrības apātijas dēļ. Cilvēki uzskata, ka Eiropā pietrūkst taisnīguma un vienlīdzības, kā arī drošības. Tika izteiktas arī bažas, vai ES spēj atrast pareizos risinājumus mūsdienu pasaules izaicinājumiem.

Latvijas iedzīvotāji vēlētos, lai ES spētu piemēroties jebkādām globālām pārmaiņām, investējot izglītībā, zinātnē un inovācijās, kā arī sniegt drošības sajūtu eiropiešiem. Latvijas iedzīvotāji arī vēlētos redzēt taisnīgāku ES, it sevišķi attiecībā uz dzīves līmeņa izlīdzināšanos gan dalībvalstu līmenī, gan visas ES līmenī. Ir vēlme veidot dziļāku saikni ar citu ES dalībvalstu iedzīvotājiem.

Konsultācijās piedalījās vairāk nekā 1500 dalībnieki, izsakot savu viedokli vai nu klātienēs pasākumos vai tiešsaistē.

B. NACIONĀLAIS ZIŅOJUMS

I. GALVENIE REZULTĀTI

Aptuveni 837 cilvēki piedalījās 23 pasākumos par Eiropas nākotni. Šie pasākumi Latvijā tika organizēti 2018. gada vasarā un rudenī. Vairāk nekā pusi no pasākumiem organizēja sabiedriskās organizācijas, eksperimentējot ar dažādiem formātiem, lai iesaistītu sabiedrību diskusijā par Eiropu.

Papildus klātienēs pasākumiem, tika noorganizēta arī apjomīga ideju talka. Šī ideju talka tika organizēta speciāli šim nolūkam veidotā interneta platformā “Dialogi par Eiropas nākotni”, vācot iedzīvotāju idejas par to, kā padarīt Eiropu labklājīgāku, taisnīgāku, drošāku un laimīgāku. Kopā tika savāktas vairāk nekā 370 idejas. Ideju talkā piedalījās 721 reģistrēts dalībnieks, 26233 reizes nobalsojot par tām idejām, kuras viņi atbalstīja. Digitālā platforma piesaistīja arī 1500 neregistrētu dalībnieku.

Galvenās cerības par Eiropas nākotni, kuras pauda pasākumu dalībnieki, bija šādas:

- ✓ Tās brīvības un iespējas, kuras šobrīd ir pieejamas ES pilsoņiem, nākotnē ir jā saglabā un jā padziļina.
- ✓ Eiropai jā kļūst taisnīgākai, it sevišķi attiecībā uz sociāliem jautājumiem.
- ✓ Eiropai saviem pilsoņiem jā piedāvā arī drošības garantijas un drošības sajūta.
- ✓ Latvijas iedzīvotāji vēlas dziļāku saikni ar citu ES dalībvalstu iedzīvotājiem, kā arī vairāk tikšanās iespēju.
- ✓ Eiropai jā spēj piemēroties jebkādām globālām pārmaiņām – politiskā, ekonomiskā vai zinātnes jomā. Piemērošanās pamats: augstas kvalitātes izglītības sistēmas, investīcijas zinātnē un inovācijās, kā arī elastīgas procedūras (regulējums), kas iedrošina, nevis bremzē jaunas indivīdu un biznesa iniciatīvas.

Diskusijās tika paustas arī bažas par Eiropas nākotni. No tām visbiežāk minētās bija šādas:

- ✓ Bailes par to, ka ES varētu izjukt.
- ✓ Uzskats, ka Eiropā pietrūkst taisnīguma un vienlīdzības.
- ✓ Bažas par to, vai Eiropa ir droša pret militāriem, terora vai hibrīddraudiem.
- ✓ Bailes par nacionālās identitātes, valodu daudzveidības un pašnoteikšanās zaudēšanu.
- ✓ Bažas par to, vai ES spēj atrast pareizos risinājumus mūsdienu pasaules izaicinājumiem.

II. KONSULTĀCIJU KALENDĀRS UN METODOLOĢIJA

Dialogi par Eiropu tika organizētas 2018. gada vasarā un rudenī dažādos Latvijas reģionos, Rīgā un arī tiešsaistē. Dialogu kalendārs ir aplūkojams zemāk.

Datums	Norises vieta	Vai galvenais organizētājs ir NVO?	Dalībnieki	Dalībnieku raksturojums
09.10.2018	Salacgrīva	jā	30	Vietējie iedzīvotāji
10.10.2018	Ventspils		44	Studenti, skolotāji, vietējie iedzīvotāji
11.10.2018	Alsunga	jā	60	Vietējie iedzīvotāji
15.10.2018	Rēzekne		40	Vietējie iedzīvotāji
15.10.2018	Jelgava		13	Skolēni, skolotāji
16.10.2018	Daugavpils		50	Studenti, pasniedzēji
18.10.2018	Jēkabpils	jā	75	Studenti, vietējie iedzīvotāji
18.10.2018	Preiļi	jā	12	Vietējie iedzīvotāji
18.10.2018	Bauska	jā	45	Skolēni
19.10.2018	Kuldīga	jā	8	Sabiedrisko organizāciju aktīvistu
22.10.2018	Līvāni	jā	20	Sabiedrisko organizāciju aktīvistu, pensionāri
22.10.2018	Jēkabpils	jā	15	Sabiedrisko organizāciju aktīvistu
25.10.2018	Liepāja		70	Studenti, pasniedzēji, vietējie iedzīvotāji

26.10.2018	Valmiera		35	Maģistra līmeņa studenti, pasniedzēji
26.10.2018	Jelgava	jā	11	Vietējie iedzīvotāji
29.10.2018	Kuldīga		35	Studenti
30.10.2018	Tukums	jā	40	Sabiedrisko organizāciju aktīvistu, vietējie iedzīvotāji
02.11.2018	Jūrmala	jā	17	Sociālo jomu sabiedrisko organizāciju pārstāvji
02.11.2018	Rīga	jā	25	Eiropas lietu eksperti un informatori
05.11.2018	Rīga		15	Pārstāvji no biznesa organizācijām, arodbiedrībām, vietējie iedzīvotāji
05.11.2018	Limbaži	jā	26	Vietējie iedzīvotāji
Oktobris 2018	Tiešsaistē	jā	50	Tiešsaistes diskusijā, kurā piedalījās lauku uzņēmēji, vietējie aktīvistu, pašvaldību pārstāvji
Vasara- oktobris 2018	Latvijas Zemnieku federācijas rīkotās apspriedes	jā	101	Lauku uzņēmēji, iedzīvotāji, zemnieki

Vairāk nekā pusi no visiem dialogiem organizēja vai nu vietējās, vai Latvijas mēroga sabiedriskās organizācijas – Ārlietu ministrija tām piešķīra finansējumu pasākumu izmaksu segšanai.

Dialogu organizatori varēja pēc saviem ieskatiem izvēlēties pasākumu norises formas: daži organizētāji izvēlējās tradicionālo paneldiskusijas formātu, kamēr citi deva priekšroku inovatīvākām norises formām, piemēram, darbnīcām un prāta vētrām. Visu pasākumu organizētāji tika lūgti dot priekšroku sarunai ar auditoriju, nevis lekcijām vai ekspertu komentāriem. Pasākumu organizētāji un/vai sabiedrisko organizāciju novērotāji izveidoja apkopojumu par katru no dialogiem, fiksējot tajā apspriestās tēmas, cilvēku paustās bažas un cerības par Eiropu, kā arī idejas Eiropas nākotnei.

Paralēli klātienē pasākumiem, idejas Eiropas nākotnei tika vāktas arī tiešsaistē. Šim nolūkam tika izveidota platforma “Dialogi par Eiropas nākotni”, aicinot gan klātienē pasākumu dalībniekus, gan arī citus interesentus piedāvāt savas idejas Eiropas nākotnei un balsot par iesniegtajām idejām <https://manaeiropa.manabalss.lv>. Šo iespēju nodrošināja Latvijā populārais e-petīciju portāls ManaBalss. Tās idejas, kuras tika savāktas klātienē pasākumu ietvaros, arī tika pievienotas šai platformai. Kopumā Latvijas iedzīvotāji piedāvāja 374 idejas Eiropas nākotnei. Balsojumā par labākajām idejām 721 dalībnieki, par sevis izvēlētajām idejām nobalsojot 26233 reizes. Latvijas iedzīvotājiem bija iespēja balsot par idejām, kuras bija sadalītas pa nejauši izveidotiem pāriem atsevišķu tematisko kategoriju ietvaros (piemēram, kā padarīt Eiropu drošāku?) Šāda metode tika izveidota, lai balsojums varētu notikt jau ideju pievienošanas laikā, nevis tad, kad būs savāktas visas idejas. Šī metode ļauj noteikt tās idejas, kuras dalībnieki biežāk atlasa kā nozīmīgas vai nenozīmīgas tad, ja dalībniekam tiek piedāvāts šīs idejas salīdzināt ar jebkurām citām.

Pēc tam, kad klātienē konsultācijas un ideju vākšana bija noslēgusies, divas Latvijas sabiedriskās organizācijas – domnīca PROVIDUS un Latvijas Pilsoniskā Alianse – izveidoja apkopojošu ziņojumu par Latvijas dialogiem par Eiropas nākotni.

III. LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU PIETEIKTĀS TĒMAS

Latvijas iedzīvotāji konsultācijās par Eiropas nākotni pauda visdažādākās cerības, kuras iespējams sagrupēt 19 dažādās kategorijās. Piecas cerības pasākumos atkārtojās visbiežāk:

- (1) Latvijas iedzīvotāji augsti novērtē tās iespējas, kuras sniedz ES, piemēram, brīvība ceļot, mācīties un strādāt citās valstīs, kā arī ES vienotais tirgus. Latvijas iedzīvotājiem ir bijis svarīgs arī atbalsts, ko ES piešķir dalībvalstu attīstībai. Visbiežāk konsultācijās paustā vēlme: šīm **brīvībām un iespējām ir jāsaglabājas arī nākotnē, kā arī tās ir vēl vairāk jāpaplašina un jāpadziļina.**
- (2) Latvijas iedzīvotāji vēlas, lai tiktu atrasts līdzsvars starp vajadzību nodrošināt Eiropas konkurētspēju ar **vajadzību Eiropai kļūt taisnīgākai.** Viena no nozīmīgākajām cilvēku vēlmēm: redzēt līdzīgu dzīves līmeni visā ES. Sociālās nevienlīdzības mazināšana gan starp ES dalībvalstīm, gan dalībvalstu iekšienē – viena no biežāk minētajām Latvijas iedzīvotāju cerībām. Konsultāciju rezultāti norāda arī uz to, ka Latvijas iedzīvotāji vēlētos, lai mazajām ES dalībvalstīm būtu lielāka ietekme uz ES nākotnes lēmumiem.
- (3) Latvijas iedzīvotāji vēlētos, **lai Eiropa sniedz eiropiešiem drošības sajūtu,** aizsargājot pret militāriem, terorisma un hibrīddraudiem.
- (4) **Vēlme pieredzēt dziļāku saikni ar citu ES dalībvalstu iedzīvotājiem** – vēl viena bieži minēta tēma Latvijas konsultācijās. Latvijas iedzīvotāji vēlētos vairāk iespēju iepazīties un sadarboties ar citu ES valstu iedzīvotājiem: vairāk pieredzes apmaiņu, vairāk kopīgu uzņēmumu, vairāk kopīgu iniciatīvu.
- (5) Latvijas iedzīvotāji uzskata, ka gan Latvijai, gan **Eiropai kā reģionam ir jāspēj piemēroties visdažādākajām globālajām pārmaiņām** – politiskām, ekonomiskām, zinātniskām. Tas var notikt tad, ja tiek veidotas augstas kvalitātes izglītības sistēmas, tiek investēts zinātnē un inovācijās, ir ilgtspējīga vide un klimats, kā arī tiek izveidotas elastīgas procedūras (regulējumi), kuri veicina, nevis kavē pilsonisko un biznesa iniciatīvu.

Latvijas konsultācijās tika minētas vēl vairākas tēmas:

- vajadzība ES kļūt vienotākai un spēcīgākai;
- ES kā nākotnes labklājības garants;
- cerības uz efektīvāku vides aizsardzību;
- Eiropas federācija;
- visu ES valstu dalība eirozonā;
- lielāka dalībvalstu savstarpējā kontrole;
- augstāki Eiropas kopējie standarti dažādās jomās;

- augstas ambīcijas;
- labāka iedzīvotāju izpratne par Eiropu, dalībvalstu pašnoteikšanās;
- kopīgo vērtību spēcīgāšana;
- tirgus aizsardzība;
- iedzīvotāju atgriešanās uz dzīvi Latvijā;
- sadarbība ar citiem reģioniem;
- humāna attieksme pret cilvēkiem ar invaliditāti.

IV. GALVENĀS IEDZĪVOTĀJU PAUSTĀS BAŽAS

Latvijas konsultāciju dalībnieki pauda daudz bažu par Eiropas nākotni, kuras var sagrupēt 25 dažādās kategorijās. Visbiežāk bažas tika paustas par šādiem jautājumiem:

- (1) **Bailes par to, ka ES varētu izjukt.** Lielbritānijas referendums par izstāšanos no ES ir vairojis Latvijas iedzīvotāju neskaidrību par to, vai ES un tās garantētās brīvības (it sevišķi, pārvietošanās brīvība) joprojām ir drošas. Tāpat Latvijas iedzīvotāji ir pamanījuši eiroskepses, populisma un nedemokrātiskas tendences dažādās ES valstīs. Konsultāciju ietvaros, vairāki dalībnieki pauda uzskatu, ka šos draudus vēl vairāk pastiprina sabiedrības apātija, zema interese par ES un Eiropas Parlamenta vēlēšanām, kā arī zems pašvērtējums un zema ticība savām spējām ietekmēt Eiropas nākotni.
- (2) Klātienēs pasākumos Latvijas iedzīvotāji bieži atkārtoja arī savas bažas par to, ka **Eiropā trūkst taisnīguma un vienlīdzības.** Konkrētāk – dažas ES dalībvalstis var atļauties pārkāpt vai nepildīt ES regulējumus, kamēr Latvija tos pilda īpaši cītīgi, konkurences priekšrocības lielo dalībvalstu zemniekiem un uzņēmējiem, Latvijas otršķirīgais statuss attiecībā uz ietekmi uz ES lēmumu pieņemšanu.
- (3) Viena no biežāk minētajām Latvijas iedzīvotāju bažām: **drošība.** Latvijas iedzīvotāji ir nobažījušies par to, ka ES vēl nav spējusi atrast labu risinājumu, lai eiropieši varētu justies pasargāti no militāriem vai terorisma draudiem. Latvija, atrodoties pie ES ārējās robežas, ir piedzīvojusi to, ka tās pierobežas teritorijas paliek bez iedzīvotājiem (strādājošie pārceļas uz dzīvi citās valstīs) – un šis **tukšošanās process** ir palielinājis draudu uztveri tajos cilvēkos, kuri joprojām dzīvo netālu no robežas.
- (4) Lai gan Latvijas iedzīvotāji vēlētos redzēt spēcīgāku Eiropu un ES, viņos bažas rada **iespēja integrācijas procesā zaudēt savu nacionālo identitāti, valodu daudzveidību, kā arī pašnoteikšanos.** Bažas par savas kultūras un nacionālās identitātes zaudēšanu – viena no biežāk pieminētajām tēmām klātienēs diskusijās.
- (5) Cilvēki **nav pārliecināti, vai ES līderi un institūcijas spēj atrast piemērotus risinājumus mūsdienu pasaules izaicinājumiem.** Šajā sakarā Latvijas iedzīvotāji šaubās par to, vai ES ir stratēģisks redzējums, līderība, kā arī spēja īstenot vīziju. Savā ikdienā Latvijas iedzīvotāji – sevišķi lauku reģionos - ir vai nu paši sastapušies vai arī dzirdējuši par pārmērīgi komplicētām ES lēmumu pieņemšanas un birokrātiskajām

procedūrām: slikta personiskā pieredze rada cilvēkos šaubas par to, vai ES spēj atrast labākās atbildes uz mūsdienu pasaules izaicinājumiem.

Citas pieminētās Latvijas iedzīvotāju bažas:

- bailes par pārmērīgu migrāciju no trešajām valstīm uz ES;
- bažas par to, vai Latvija un ES ir sagatavotas nākotnes ekonomiskajām vai finanšu krīzēm;
- bažas par to, ka ES samazinās solidaritāte, it sevišķi kontekstā ar jaunā daudzgadu budžeta izstrādi;
- Latvijas iedzīvotāji maz saprot ES un maz par to interesējas;
- bažas par kopīgas ES identitātes neesamību cilvēku apziņā;
- demogrāfijas problēmas;
- klimata pārmaiņas un vides jautājumi;
- nabadzība;
- līdzekļu izsaimniekošana un korupcija,
- globalizācija;
- patērētāju sabiedrība;
- demokrātijas vājums;
- kristīgo vērtību zaudēšana;
- pārtikas kvalitātes pasliktināšanās;
- materiālo vērtību kults;
- Latvijas atkarība no ES;
- inflācija;
- cilvēku ar invaliditāti problēmas;
- ES piedāvāto iespēju neizmantošana;
- jauniešu bezdarbs;
- Latvijas valstspiederīgo, kuri dzīvo Lielbritānijā, situācija pēc Lielbritānijas izstāšanās no ES.

V. BIEŽĀK MINĒTIE UN/VAI INOVATĪVĀKIE IEDZĪVOTĀJU IEROSINĀJUMI

Iedzīvotāju ierosinājumi Eiropas nākotnei tika vākti gan klātienē, konsultāciju pasākumos, gan arī inovatīvā tiešsaistes platformā manaeiropa.manabalss.lv. Dalībnieki varēja ne tikai piedāvāt paši savas idejas, bet arī tiešsaistes platformā balsot par tām idejām, kuras bija pievienojuši citi dalībnieki. Savāktās idejas bija ļoti konkrētas un daudzveidīgas.

Idejas tika vāktas un strukturētas piecās lielās tēmu kategorijās, atbildot uz šādiem jautājumiem:

- ✓ Kā padarīt Eiropu laimīgāku?
- ✓ Kā padarīt Eiropu drošāku?
- ✓ Kā padarīt Eiropu taisnīgāku?
- ✓ Kā padarīt Eiropu taisnīgāku?

- ✓ Citas idejas.

Šī ziņojuma vajadzībām ir izceltas trīs visbiežāk atbalstītās idejas un trīs inovatīvākās idejas katrā tēmu kategorijā. Kopumā šīs idejas saskan ar cerībām un bažām, kuras tika paustas klātienēs diskusijās (skatīt šī ziņojuma sadaļas III un IV).

Kā padarīt Eiropu laimīgāku?

Trīs biežāk atbalstītās idejas:

1. Nodrošināt vienotu minimālo darba algu, minimālo pensiju, atbilstoši pirktspējas paritātei.
2. Piešķirt papildu finansējumu vēža ārstniecības pētījumiem.
3. Centru veidošana mazajās pilsētās, ar atbalstu mazajām un vidējām saimniecībām, tādējādi attīstot vietējo identitāti.

Trīs inovatīvākās idejas:

1. ES ir vajadzīga grāmata ar visu ES valstu pasakām, kuru vecāki pirms gulētiešanas varētu lasīt priekšā saviem bērniem. ES jāatbalsta šādas grāmatas izdošana un iztulkošana visās valodās.
2. ES atbalstītajiem projektiem ir jāņem vērā paaudžu saskarsmes aspekts – proti, kopā darbojas gan veci, gan jauni cilvēki, šādi saliedējot sabiedrību.
3. Eiropai būtu jāraugās uz Skandināvijas valstīm pēc parauga piemērotam darba un personiskās dzīves balansējumam – augsta produktivitāte, īsa darba diena.

Kā padarīt Eiropu drošāku?

Trīs biežāk atbalstītās idejas:

1. Veicināt iedzīvotāju izpratni par politiskajiem procesiem, lai mazinātu populistisku manipulēšanu ar cilvēkiem.
2. Visā Eiropā vienādus ceļu satiksmes noteikumus un drošus ceļu būvniecības standartus.
3. Stingrāk kontrolēt pārtikas rūpniecības un pārtikas tirdzniecības iestādes, lai nepieļautu veselībai kaitīgu vielu izmantošanu pārtikā.

Trīs inovatīvākās idejas:

1. ES ir īpaši jāpalīdz tiem cilvēkiem, kuri dzīvo trūcīgajos reģionos blakus ES ārējai robežai – savādāk viņi turpinās pārcelties uz dzīvi citur.
2. ES ir jāmazina izplatītais priekšstats, ka ES ir uz izjukšanas robežas un nespēj atbildēt uz drošības draudiem. ES ir jārada iespaids, ka tā ir spēcīga un kontrolē situāciju.
3. Informācija par katra ES iedzīvotāja ienākumiem un nodokļiem ir jābūt publiski pieejamai, līdzīgi kā Norvēģijā. Tas samazinās korupcijas un nodokļu nemaksāšanas riskus.

Kā padarīt Eiropu taisnīgāku?

Trīs biežāk atbalstītās idejas:

- 1) Likvidēt plaisu starp bagātājiem un nabadzīgajiem, sakārtojot sociālo sfēru ES.
- 2) Ieviest draudzīgu nodokļu politiku mazajai un vidējai uzņēmējdarbībai ES.
- 3) Orientēties uz nozarēm, kas dod ieguldījumu nākotnē, nevis uz ātru peļņu tagadnē.

Trīs inovatīvākās idejas:

- 1) Ieviest elektroniskas mācību grāmatas, lai skolēniem nebūtu jānes smagas skolas somas.
- 2) Eiropai jāatzīst, ka pieeja internetam ir daļa no cilvēktiesībām.
- 3) Netflix un citām interneta platformām jānodrošina vienots pakalpojumu klāsts (filmu skaits) visās ES dalībvalstīs.

Kā padarīt ES labklājīgāku?

Trīs biežāk atbalstītās idejas:

- 1) Atbrīvot no nodokļiem sākotnējās investīcijas uzņēmējdarbības attīstīšanai degradētās teritorijās.
- 2) Skolu mācību programmās jāiekļauj priekšmets, kas māca dažādas pieaugušo dzīvē vajadzīgas praktiskās prasmes, piem. budžeta plānošana.
- 3) Eiropas pienākums ir steidzami mazināt ienākumu nevienlīdzību.

Trīs inovatīvākās idejas:

- 1) Tai valstij, kurai ir ES labākie rezultāti kādā jomā (piemēram, Somija un izglītības sistēma; Slovēnija un vienlīdzība) ir jāklūst par pārmaiņu virzītāju šajā jomā visā ES.
- 2) Eiropai jāklūst par globālo līderi mākslīgā intelekta, robotikas un automatizācijas nozarēs. Balstoties uz šajās nozarēs nopelnītajiem līdzekļiem, jāveido labklājības sabiedrības.
- 3) Eiropai labāk jāskaidro tie savi regulējumi, kuri skar uzņēmējus – piemēram, par regulu saturu jāveido infografikas.

Citas idejas Eiropas nākotnei

Trīs biežāk atbalstītās idejas:

- 1) Samazināt birokrātisko slogu un birokrātiskos izdevumus.
- 2) PET pudeļu otrreizēju pārstrādi un depozīta sistēmu padarīt obligātu ES līmenī, lai dalībvalstu (LV) lobētāji nevarētu to bremsēt.
- 3) Eiropa nedrīkst pieļaut, ka bizness, alkatība un nauda uzvar demokrātiju un taisnīgumu.

Trīs inovatīvākās idejas:

- 1) ES institūcijām jāpārstāj pirkt sava publicitāte ar reklāmu starpniecību – reklāmas raksti un sižeti ir garlaicīgi, kā arī veicina to, ka vietējie un nacionālā mēroga mediji neziņo par ES, ja vien viņiem par ziņošanu netiek maksāts.

- 2) Jāatbalsta mūžizglītības programmas tā, lai lielākas iespējas saņemtu atbalstu ir tiem, kuri nevis rīko atsevišķus pasākumus, bet ar konkrēto cilvēku strādā atkārtoti (ilgtermiņā).
- 3) Eiropai ir jāpārskata sava attieksme pret cilvēka novecošanos: pret to jāizturas kā pret ārstējamu slimību.

VI. CITAS PIEZĪMES

Atskatoties Latvijas dialogu norisē, mēs vēlētos atzīmēt vairākus elementus, kuri izrādījās īpaši veiksmīgi:

- ✓ Inovatīvā interneta platforma "Dialogi par Eiropas nākotni", kas ļāva iesaistīt lielu skaitu cilvēku ideju vākšanā, kā arī ļāva noskaidrot ideju popularitāti, par tām balsojot.
- ✓ Visveiksmīgākie pasākumi tika organizēti kā sarunas un prāta vētras, maksimāli iesaistot auditoriju un minimāli – ekspertus un pasākuma vadītāju.
- ✓ Ideja ļaut vietējām organizācijām pašām rīkot savus pasākumus, vienlaikus no valsts budžeta sedzot šo pasākumu rīkošanas izdevumus. Tieši vietējām sabiedriskajām organizācijām īpaši veiksmīgi izdevās uz pasākumiem saaicināt daudzveidīgus sabiedrības pārstāvjus, dažkārt sasaistot Eiropas nākotnes konsultācijas ar citām tēmām, kuras bija svarīgas attiecīgajā pašvaldībā.
- ✓ Veiksmīga bija iecere atrast mediju partnerus interneta ideju talkai par Eiropas nākotni – sabiedrisko mediju portāls lsm.lv gan informēja par diskusiju aktualitātēm, gan arī savā platformā piedāvāja iegult iespēju balsot par jau savāktajām idejām.

Nākotnē ierosinām ciešāk koordinēt šādu konsultāciju norisi ES līmenī. Kopēja pasākumu programma ļautu ar interneta starpniecību saistīt dalībniekus Latvijā ar līdzīgu konsultāciju procesa dalībniekiem citās valstīs. Tas ļautu dalībniekiem sajūst sevi kā eiropiešus, kas kopīgi pārrunā Eiropas nākotni.

Ekspertu komentāri par #ManaEiropa apkopotajām idejām un balsojumu tendencēm.

Dažādu jomu eksperti tika iepazīstināti ar vairāk nekā 300 idejām un 9000 balsojumu rezultātiem, kas bija apkopoti līdz 2. novembrim.

!!! Šiem komentāriem ir informatīvs raksturs un tie nav uzskatāmi par projekta gala izvērtējumu, jo balsošana un ideju iesniegšana vēl turpinās līdz 9. novembrim.

Aldis Austers, Latvijas Ārpolitikas institūta pētnieks

Līdzās klimata un dabas aizsardzības jautājumiem, salīdzinoši daudz ir ieteikumu attiecībā uz nevienlīdzības novēršanu: gan starp valsts iedzīvotājiem, gan starp dalībvalstīm, t.sk. zemniekiem. Jūtams, ka tā ir sabiedrībā saspējusi tēma. Izskan priekšlikumi attiecībā uz Eiropas līmeņa universālā ienākuma nodrošināšanu mazturīgajiem, vienādām algām, vienādiem lauksaimniecības maksājumiem, smaga darba izskaušanu un lielākām strādājošo tiesībām. Zīmīgi, ka netiek piesauktas tādas Eiropas un Latvijas varas gaitēnos populāras idejas kā darba tirgus elastīguma veicināšana, fiskālā disciplīna, «katrs pats atbildīgs par savu likteni» un zemāki darbaspēka nodokļi. Iespējams, ka iesaistīto personu loks nav bijis pietiekami reprezentatīvs, lai izceltu alternatīvos viedokļus. Jebkurā gadījumā nevienlīdzības un sociālās iekļaušanas jautājumi ir būtiskāki par labklājības veicināšanu.

Daudzi priekšlikumi ir saistīti arī ar tautsaimniecību. Tiek aicināts stiprināt vienoto tirgu (kopīgus standartus), veicināt mobilitāti (t.sk. jauniešu), ar nodokļiem atbalstīt uzņēmējdarbību, sakārtot izglītības sektoru un veicināt imigrantu uzņemšanu. Pēdējais priekšlikums gan konfliktē ar citiem priekšlikumiem, piemēram, stiprināt ES ārējās robežas, kas, visticamāk, ir saistīts ar vēlmi ierobežot patvēruma meklētāju plūšanu un Eiropu. Jāatzīmē gan, ka neizskan priekšlikumi par šobrīd aktuālajiem Eiropas darba kārtības jautājumiem: banku savienības pabeigšanu, eirozonas stiprināšanu, bezatbildīgu fiskālo politiku, valstu parādiem, vienotu digitālo tirgu, brīvu pakalpojumu tirgu ES u.c. No tā var secināt, ka iedzīvotāju priekšlikumi lielā mērā reflektē jautājumus, ar kuriem cilvēki sastopas ikdienā, taču informētība un iedziļināšanās ES darba kārtības jautājumos ir salīdzinoši vāja. No nākamā ES daudzgadu budžeta perspektīvas nozīmīgs gan ir priekšlikums pārstāt finansēt neefektīvās lauksaimniecības jomas.

Atsevišķi ieteikumi ir saistīti ar ES institucionālo uzbūvi (prasība pēc spēcīgākiem līderiem, «slikto» dalībvalstu sodīšana, jaunu dalībvalstu uzņemšana, lielāka ES institūciju atsaucība pilsoņu iniciatīvām u.tml.). Svarīgi, ka tiek piedāvāti priekšlikumi arī par ārpolitiskiem aspektiem (ES līderība pasaulē, attiecību veidošana (neveidošana) ar atsevišķām valstīm u.tml.). Zīmīgi gan ir tas, ka sabiedrības acīs ES ir vājāka par citiem reģioniem, piemēram, par ASV un Ķīnu, tāpēc atskan pamudinājumi rīkoties aktīvāk, lai stiprinātu ES pozīcijas. Tomēr — priekšlikumi ir virzīti uz to, kā padarīt ES konkurētspējīgāku, nevis, lai veidotu Eiropas cietoksni. Neizskan domas par to, ka ES vajadzētu izolēties no pasaules, lai aizsargātu dalībvalstis un to pilsoņus. Priekšlikums par Latvijas izstāšanos no ES nav ieguvis atbalstu, kas liecina par sabiedrības konsensu attiecībā uz Latvijas dalības ES nozīmību. Divos priekšlikumos izskan aicinājums Baltijas valstīm ciešāk sadarboties, taču kopumā, spriežot

pēc priekšlikumiem, sabiedrība nav noskaņota atbalstīt sub-reģionālās integrācijas jeb klubu veidošanas virzienu.

Elizabete Vizgunova, Latvijas Ārpolitikas institūta pētniece

#ManaEiropa kā instruments ES līmeņa politikas rezonanses palielināšanai

Apskatot iesniegto ideju klāstu, redzamas vairākas nozīmīgas ES politikas dimensijas, kuras manāmi ieguvušas gan atbalstu, gan rezonansi Latvijas iedzīvotāju vidū:

1. Labklājīga un taisnīga Eiropa.

Idejas manāmi atbalsta ES Sociālā pīlāra izvirzītos principus — vienādas iespējas un piekļuvi darba tirgum, taisnīgus darba nosacījumus un sociālo aizsardzību un iekļaušanu. Vairākas iesniegtās idejas, piemēram, «Pārstāt mērīt labklājības līmeni, balstoties uz IKP līmeni», «Vairot iedzīvotāju izpratni par garīgās veselības slimībām», «Veicināt integrāciju, lai Latvijas iedzīvotāji uz ES fona būtu kā viena kopiena» u.c. «iet kopsolī» ar ES Sociālā pīlāra principiem.

2. Ilgtspējīga attīstība visā ES.

Latvijas bioloģiskajiem lauksaimniekiem un ilgtspējīgas lauksaimniecības atbalstītājiem ES jau ilgstoši ir labs sabiedrotais. Taču ES ilgtspējīgas attīstības dienaskārtība 2030. iekļauj arī vairākus ar sabiedrības ikdiena paradumu mainīšanu saistītus uzdevumus, piemēram, veicināt resursu efektivitāti, ilgtspējīgu industrializāciju un sabiedrības ekonomiskās sistēmas transformāciju.

Viens no nesenākajiem sasniegumiem šajā jomā ir ES lēmums aizliegt vienreizlietojamās plastmasas lietošanu līdz 2021. gadam. Iesniegtās iedeja — «Lielāka sociālā un vides atbildība lielajām korporācijām», «Eiropas enerģijai ir jābūt pilnībā atjaunojamai un pilnībā pašpietiekamai tuvāko 15 gadu laikā», «[...] iespēja norēķināties par sabiedrisko transportu ar PET pudelēm» u.c. skaidri norāda uz Latvijas sabiedrības raizēm par potenciālo globālo klimata pārmaiņu iespaidu uz floras un faunas attīstību.

3. ES nākotnes uzbūve.

Vairāki ierosinājumi, piemēram, «Baltijas valstīm jāapvienojas federatīvā valstī», «Triju jūru iniciatīva — vienīgais iespējamais ceļš mazajām Baltijas valstīm turpināt pastāvēšanu», «Eiropai vajag vairāk harizmātisku līderu», «Eiropas Savienība ir jāievieš finanšu spekulāciju nodoklis [...]», «ES pilsoņiem, kuri ilgstoši dzīvojuši citā ES valstī, ir jādod pilnas balsstiesības», «Latvijai ir nepieciešam izstāties no EIROPAS SAVIENĪBAS! [...]» norāda uz vairākām nozīmīgām ideju plūsmām Latvijas sabiedrībā, kas skaidri iezīmējas arī plašākā ES dinamikā:

- Paaugstināta interese par ES reģionālo dimensiju, iespējām attīstīt transporta un ekonomisko infrastruktūru, tādejādi panākot dažādu ES reģionu kohēziju
- ES institūciju pilnvaru palielināšana jautājumos, kuri saistīti ar dalībvalstu ekskluzīvajām kompetencēm; citos vārdos, diskusija par «nāciju Eiropu» un federatīvu Eiropu;
- Populisma un nacionālisma iespaids uz Latvijas iedzīvotāju viedokli par ES lomu Latvijas drošības un ārpolitikas stiprināšanā.

Kaut arī jāatdzīst, ka, saskaņā ar 2018. gada Eiropabarometra rezultātiem, vairums (65%, kas ir arī ceturtais augstākais rādītājs visā ES) Latvijas iedzīvotāji neuzskata, ka viņu teiktais var kā ietekmēt ES attīstību, ir svarīgi norādīt, ka šo ierosinājumu saturs norāda, ka Latvijas publiskajā telpā aktuālas tās pašas pārdomas par nākotni, kas citās ES dalībvalstīs. Tāpēc #ManaEiropa platforma šķiet instruments, kas apgāž bieži pausto ideju par to, ka Latvijas sabiedrība (vai vismaz daļa no tās) maz interesējas par ES līmeņa jautājumiem.

Dace Akule, PROVIDUS asociētā pētniece

Pārlasot Latvijas iedzīvotāju ierosinājumus, kārtējo reizi jāsecina, ka viņu idejas lielākoties atbilst tām, kas Eiropas Savienības dalībvalstu sabiedrībās vai nu ir apspriestas jau gadu desmitiem kā lielāku reformu vajadzība, vai arī virmo diskusijās nesen, domājot par to, kā inovatīvi veicināt iekļaujošu izaugsmi.

Runājot par pirmo jautājumu bloku, jau sen daudzās ES dalībvalstīs iedzīvotāji pieprasa un sagaida, lai ES stiprinātu sociālo jautājumu risināšanu, lai mazinātu ienākumu nevienlīdzību, kas, lai gan samazinās, tomēr joprojām pastāv. Tāpēc ne tikai Latvijā regulāri izskan aicinājumi ieviest sociālās aizsardzības minimumu, minimālo algu un pensijas, kas atklāj mazāk aizsargāto iedzīvotāju bažas un situāciju, salīdzinot ar to, kādā daudz ilgākā laika posmā celtā labklājībā dzīvo daudzviet citur ES. Te arī ieskanas kas tāds, ko iedzīvotāji acīmredzot saskata kā vienu no ES salīdzinošajām priekšrocībām globālajā konkurencē — augstākus darbaspēka aizsardzības standartus, ievērotas cilvēktiesības, izglītības un veselības aprūpes pieejamību, kas daudzviet nav tādā kvalitātē vai arī pilnā apjomā ir pieejama tikai turīgākajai sabiedrības daļai. Jāuzsver arī, ka, runājot par ienākumu nevienlīdzību ES dalībvalstu vidū, runa nav tikai par tām dalībvalstīm, kuras iestājās ES pirms 2004. gada un tām, kuras iestājās 2004. gadā un vēlāk. Ja paskatāmies uz Eurostat datiem, tad, piemēram, Grieķijā iedzīvotāju īpatsvars, kas vai nu dzīvo uz nabadzības riska robežas vai nabadzībā, ir lielāks par Latvijas datiem šajā rādītājā. Tas arī izskaidro, kāpēc līdzīgas idejas izskan arī citviet Eiropā un ne vienā vien dalībvalstī arī novērojama populisma pieaugumu, jo ar līdzšinējo politiku vai to rezultātu nav apmierināti daudzi vēlētāji, kuru bažas labi uzrunā populistu.

Otra tendence, ko es saskatu Latvijas iedzīvotāju ierosinājumos un balsojumos (vērtējot, kuras idejas ieguvušas vairāk atbalstu), ir stabils atbalsts iekļaujošākai izaugsmei un virzībai uz aprites ekonomiku, kas prasa daudz pārdomātāku un gudrāku resursu izmantošanu. Ideju vidū ir gan atbalsts uzņēmējiem, kuri ražo pēc bezatkrituma ražošanas principiem, gan aicinājums ES vairāk ražošanā izmantot ilgstpējīgas izejvielas un, piemēram, izveidot sistēmu, kā izmantot, nevis izmest atkritumus, pārtikas pārpalikumus. Tas arī iet roku rokā ar aicinājumiem ES turpināt globālo līderību darbā ar klimata pārmaiņu mazināšanu — šajā jomā ES neapšaubāmi ir pionieris, un, šķiet, to novērtē arī Latvijas iedzīvotāji, mudinot ES darīt vēl.

Visbeidzot, lasot šos ierosinājumus, atcerējos, cik līdzīgas domas — par sociālāku un zaļāku Eiropu — bija ES iedzīvotājiem 2007. gadā, kad visās 27 ES dalībvalstīs notika plašas diskusijas par Eiropas nākotni. Arī 2010. gadā, kad 12 Latvijas reģionos diskutējām par Latvijas dalību ES, iedzīvotāju ierosinājumos iekļautā kritika, bažas un vēlmes bija līdzīgas. Tomēr arī jāsecina, ka daudz konkrētu ideju, kas izskanēja tobrīd, jau ir īstenotas, tāpēc ir pamats domāt, ka šos iedzīvotāju viedokļus ņems vērā ievēlētie Latvijas interešu pārstāvji ES institūcijās. Pavisam noteikti, daudz ideju būtu vismaz vērts apspriest Eiropas Parlamenta

priekšvēlēšanu laikā, ļaujot dažādajiem politiskajiem spēkiem likt priekšā savu redzējumu, kā panākt ES labklājību.

Jānis Daugavietis, sociologs, sociālo zinātņu doktors

Datu ieguves un apstrādes metodoloģija liek pieņemt, ka izteiktie apgalvojumi un to popularitāte vērtējami vien kā to izteikušo cilvēku attieksmes un nav attiecināmi uz visu Latvijas sabiedrību vai kādu tās konkrētāku daļu, piemēram, visiem pieaugušajiem. Tāpēc šo viedokļu apkopojums kalpo vien par norādēm dažu aktuālu tematu un attieksmju virzienā, kas nereprezentē pat visus būtiskākos aptaujāto vērtējumus, par plašākiem sabiedrības slāņiem nerunājot.

Ja visus populārākos vērtējumus būtu izvēlējusies viena un tā pati iedzīvotāju grupa, tad tās uzskatus varētu dēvēt par pretrunīgiem, nesistemātiskiem un pat haotiskiem. Visdrīzāk šāda aina rodas tāpēc, ka aptaujāti/intervēti ir cilvēki ar dažādām vērtībām un attieksmēm.

Pirmkārt, sociālās (un arī citu) politikas jomā dominē iedzīvotāja vēlme paļauties uz valsti un ES. Cilvēki vēlas deleģēt sociālo jautājumu un problēmu risinājumus I sektoram, t.i. valstij. Pret II sektoru (īpaši lieluzņēmumiem un starptautiskajām korporācijām) iedzīvotāji izjūt nepatiku un aicina valsti vēl vairāk kontrolēt šo jomu. Nelielā daļā vērtējumu jaušams, ka iedzīvotāji aizstāv sīkražošānu, iespējams, viņi paši pārstāv šo jomu. Ar III sektora (nevalstiskās un bezpeļņas) iespējamās lomas palielināšanu retais saista cerības. Kopsavelkot šī temata attieksmes, veidojas priekšstats, ka šādi iedzīvotāji pilnībā vēlas paļauties uz valsti (un/vai ES), kurai ir jābūt spēcīgai un visuresošai. Tas drīzāk ir sociālistiskas vai autoritāras, nevis pilsoniskas sabiedrības, valsts modelis.

Otrkārt, skaidri un stipri iezīmējas iedzīvotāju norūpētība par apkārtējās vides ekoloģisko situāciju un nākotnes izredzēm. Nolasāms, ka cilvēki paši ir gatavi nest zināmus komforta upurus, ierobežojot videi kaitīgu patēriņu, mainot savus paradumus, un tomēr atkal galvenajam aktierim un spēkam jānāk no valsts, ieviešot jaunus un arvien striktākus likumus un noteikumus. Tas ir signāls, ka zināma sabiedrības daļa atbalsta ES iniciatīvas šajā jomā un ir gatava arī turpmākiem, varbūt arvien radikālākiem, soļiem vides aizsardzības politikā.

Treškārt, daļa iedzīvotāju stāv visai konsekventās sociālisma ekonomiskās un sociālās politikas pozīcijās, kuras galvenais lozungs un princips būtu «vienādošana». Piemēram, «Lai visur vienādas algas, pabalsti;» «Eiropā vajadzētu ieviest VIENĀDU minimālo pensiju;» «Unificēt nodokļus, ieviest pilnīgi vienādus nodokļus visas ES dalībvalstīs.» Tā pati attieksme tiek pausta runājot par pakalpojumu pieejamību, preču kvalitāti un pat cenām. Šī pozīcija ir vēl konsekventāks varas deleģējums valstij, prasot tai nodrošināt tādu sociālo taisnīgumu, kas faktiski balstās mehāniskā līdzekļu un resursu pārdalē. Te prātā nāk Norvēģijas populistu ideja: valsts uzkrāto 'naftas naudu' sadalīt visiem pilsoņiem vienlīdzīgās daļās. Iespējams, vienas valsts ietvaros šādā pieeja ir īstenojama, bet tā noteikti nav iespējama ES ietvaros, kur valstu un pat iekšvalstu reģionu atšķirības (ekonomiskās, kultūras, tradīciju, klimata utt.) ir pārlielu lielas.

Nozīmīga daļa iedzīvotāju priekšlikumu ir ne vien nekompetenti, bet arī utopiski, un tomēr arī tā ir informācija, kas norāda uz to, kas iedzīvotājiem rūp un kas viņiem šobrīd šķiet pieņemams. Daļa priekšlikumu ir par tādām jomām un risinājumiem, pie kuriem ES un dalībvalstis jau sistemātiski strādā. Tas norāda gan uz to, ka iedzīvotāji atbalsta attiecīgās politikas, gan to, ka viņi nav pietiekami informēti vai neizprot tās. Priekšlikumu vidū ir arī

tādi, kurus vērts apsvērt vai turpināt par tiem diskutēt. Piemēram, tādi kā «Katrā Eiropas valstī ir jāatrodas kādai no Eiropas centrālās birokrātijas organizācijām» vai «Eiropai vajag mazināt politiskās varas koncentrācijas riskus, ieviešot visu līmeņu politiķiem divu termiņu darba limitus.»

Edmunds Cepurītis, vides politikas eksperts, «Zero waste Latvija» valdes loceklis

Apkopojot ierosinājumus vides politikā, iezīmējas divas galvenās prasības — iedzīvotāji vēlas redzēt citādu atkritumu samazināšanas un lauksaimniecības politiku Eiropā. Abas ir svarīgas prioritātes arī ilgtspējas zinātnieku skatījumā.

Atkritumu tēma ir samērā viegli saprotama, un tajā ir sevišķi daudz ieteikumu. Vairums no ideju autoriem varētu viegli atrast kopīgu valodu ar Eiropas Komisiju, jo ieteikumi seko tiem pašiem principiem iecerētajā pārejā uz aprites ekonomiku — vairāk šķirošanas, mazāk atkritumu radīšanas, kā arī mazāk pārtikas izmešanas atkritumos.

Pēc zināmas bezcerības, ko radījuši atkārtotie mēģinājumi ieviest depoziņa sistēmu Latvijā, viena no augstāk novērtētajām idejām paredz piespiest Latvijas lēmumu pieņēmējus šo sistēmu ieviest ar Eiropas institūciju palīdzību. Un atkal ierosinājuma autoriem ir paveicies — tieši tāds ir viens no mērķiem nesē Eiropas Parlamenta pieņemtajiem ierobežojumiem vienreiz lietojamās plastmasas izstrādājumiem. Diemžēl ieviešanas termiņš šai iecerei ir tikai 2025. gads, tādēļ noteikti vēl vērts pacīnīties par ātrāku racionālu iepakojuma apsaimniekošanu tepat Latvijas politikā.

Prasība pēc depoziņa sistēmas simboliski parāda Eiropas Savienību kā sabiedroto zaļi domājošajiem — tiek sagaidīts, ka Eiropas saprātīgā politika ierādīs īsto ceļu pasīvajiem Latvijas politiķiem.

Pavisam cits vērtējums esošajai politikai nolasāms lauksaimniecībai veltītajās iniciatīvās. Viena no mazāk populārajām idejām paredz vispār likvidēt ES Kopējo lauksaimniecības politiku — tomēr lielāku atbalstu guvušas dažādas prasības pēc būtiskām pārmaiņām lauksaimniecības regulējumā un subsīdijās. Vairums iniciatīvu vēršas pret esošajām tendencēm — arvien lielākām saimniecībām, necilvēcīgām praksēm lopkopībā, pieaugošu pesticīdu lietojumu un to radītajiem draudiem dzīvībai dabai. Šie ierosinājumi labi atbilst aktuālajām zinātnes atziņām, kas iezīmē nepieciešamību veidot ilgtspējīgāku pārtikas sistēmu ar mazākām, daudzveidīgām saimniecībām.

Diemžēl šobrīd apspriestās izmaiņas Kopējā lauksaimniecības politikā šīs tēmas risina tikai daļēji, radot riskus, ka iedzīvotājiem svarīgie jautājumi netiks risināti. Rodas iespaids, ka ne tikai Latvijā, bet visā Eiropā ir ļoti daudz iedzīvotāju, kas vēlētos redzēt pavisam citādu lauksaimniecības politiku, bet diemžēl industriālajiem zemniekiem pagaidām izdevies daudz veiksmīgāk apvienoties pāri valstu robežām savu interešu aizstāvībai.

Ņemot vērā klimata pārmaiņu draudus un arvien nepacietīgākos zinātnieku aicinājumus strauji rīkoties to novēršanai, nedaudz pārsteidz klimata politikas ieteikumu zemā popularitāte. To varētu skaidrot ar dažādiem faktoriem — katastrofāli īstenoto zaļās enerģijas politiku Latvijā, kā arī mītu, ka klimata pārmaiņas Latvijā neradīs tik negatīvas sekas. Viena no klimata pārmaiņas ir izteikti globāla problēma, kuras sekas cilvēkiem grūtāk pamanīt savā apkārtnē. Dažas pievienotās iniciatīvas klimata jomā tomēr labi atbilst mūsdienu atziņām un iezīmē nepieciešamību pielāgot Eiropas ekonomiku tādām piesārņojuma līmeņiem, kas ļauj novērst sliktākos klimata pārmaiņu scenārijus.

Var pamanīt, ka atšķirībā no citām jomām, klimata politikas iniciatīvas ir ļoti vispārīgas. Lai arī tās norāda labus politikas mērķus, konkrētības trūkums un mazais ierosinājumu skaits liecina, ka mums ir grūti iztēloties izmaiņas mūsu ikdienā, kas būs nepieciešamas, lai klimata pārmaiņas ierobežotu pirms svarīgu robežu pārsniegšanas.

Kopumā iedzīvotāju prasības vides jomā ir ļoti atbilstošas mūsdienu svarīgākajām problēmām. Vides aizsardzība ir joma, kurā Eiropas lēmumu pieņēmējiem ir labas iespējas tikt pamanītiem — tā ir iespēja ar izlēmīgiem lēmumiem parādīt Eiropas projekta nodarīgumu vienkāršajam iedzīvotājam. Protams, pārāk pasīva vides problēmu risināšana var radīt tieši pretēju efektu.

Rita Ruduša, mediju eksperte

Kā liecina projekta #ManaEiropa rezultāti, jautājums «Kā padarīt Eiropu drošāku?» daudzu Latvijas iedzīvotāju acīs ir cieši saistīts ar informētību un iedzīvotāju noturību pret manipulācijām — gan medijos, gan politiskajā retorikā. Šāds rezultāts norāda uz relatīvi augstu iedzīvotāju izpratnes līmeni par kvalitatīvas informācijas pieejamības un mediju pratības līmeņa ietekmi uz sabiedrības noturību pret ārējiem un iekšējiem draudiem, kā arī par Latvijas demokrātijas briedumu.

Sadaļā par drošību vislielāko balsu skaitu saņēmis priekšlikums «Veicināt iedzīvotāju izpratni par politiskajiem procesiem, lai mazinātu populistisku manipulēšanu ar cilvēkiem». Tāpat sabiedrības apziņā kolektīvās drošības būtisks elements ir individuālās informētības līmenis un spēju kopums, kas ļauj atpazīt manipulāciju pazīmes. Ideju vidū ir arī ierosinājums ieguldīt finansējumu iedzīvotāju informētības palielināšanā un mediju pratības veicināšanā.

Minētie trīs jautājumi ir bijuši kvalitatīvo mediju — tostarp sabiedrisko mediju — dienas kārtībā, īpaši laika posmā pēc Krimas aneksijas un empīrisko pētījumu publiskošanas par Krievijas propagandas platformām, paņēmieniem un ietekmi Latvijā (pētījumus citu vidū veikuši NATO Stratēģiskās Komunikācijas izcilības centrs, Austrumu politikas pētniecības centrs un Baltijas pētnieciskās žurnālistikas centrs Re:Baltica).

Latvija ir Baltijas reģiona līderis žurnālistu ierosināto mediju pratības projektu jomā — žurnālisti ne tikai raksta par manipulāciju draudiem, bet arī iesaistās nevalstiskās akcijās, apmācību semināros un netradicionālu formātu meklējumos, lai veicinātu sabiedrības izpratni par kvalitatīvās žurnālistikas lomu demokrātijā un par manipulatīvas informācijas koroziālo ietekmi. Piemēram jāmin vairāku žurnālistikas organizāciju kopīgo sociālo tīklu akcija #iegūglēpirmscepies, stāvkomiķu un Re Baltica kopprojekts «Cik veidos var nomirt Baltijā?» un Baltijas mediju izcilības centra projekts vidusskolēniem «Pilna doma».

Papildu svaru informatīvo draudu tēmas nonākšanai sabiedrības dienas kārtībā piešķīra 2017. gada konference «Latvijas drošības 21. gadsimtā. Viltus ziņas: gruzdošais drauds», kuru rīkoja Valsts prezidenta kanceleja. Jēdzieni «viltus ziņas», «drauds» un «drošība» tika sasaistīti vienotā kontekstā visaugstākā līmeņa forumā, kuru plaši atspoguļoja masu mediji.

Būtiski, ka drošības kontekstā #ManaEiropas projektā tiek minēti arī reģionālie mediji. Daudzās pašvaldībās vietējā neatkarīgā prese strauji zaudē savas pozīcijas negodīgās konkurences dēļ no pašvaldību izdoto informatīvo izdevumu puses, kas tiek drukāti augstā poligrāfiskā kvalitātē, dizaina ziņā atgādina laikrakstus un ir pieejami iedzīvotājiem par brīvu.

Apdraudējums neatkarīgajai žurnālistikai vietējā līmenī, par kuru daudzkārt bažas izteikusi Latvijas Žurnālistu asociācija, ierobežo cilvēku informētību un paver lielākas iespējas politiskām manipulācijām, tādēļ ierosinājums «Stiprināt lokālo mediju lomu reģionos» uzskatāms par pozitīvu signālu par sabiedrības informētību un izpratni par mediju, arī reģionālo mediju, lomu nobriedušā demokrātijā.

Rezultāti parāda arī iedzīvotāju izpratni par sociālo tīklu atbildību par manipulatīvas vai nepatiesas informācijas izplatīšanu. Ierosinājumi «Būtiski palielināt sociālo tīklu materiālo atbildību par viltus ziņu izplatību» vai «Būtiski ierobežot informatīvās telpas monopolistus, kas ļauj radikāļiem uzplaukt, piemēram, Facebook» ir apliecinājums tam, ka sociālo tīklu loma ir iedzīvotāju uzmanības lokā. Piedāvātais risinājums «palielināt materiālo atbildību» un «ierobežot» liek domāt, ka iedzīvotāji dod priekšroku represīviem risinājumiem, un mediju dienas kārtībā, iespējams, pietrūkst satura, kas aplūko citas iespējas vērsties pret «gruzdošo draudu».